

ZABIJÁCKA
FAZUĽA
Z CALABARU
a iné príbehy

Peter Macinnis

eastone BOOKS

The Killer Bean of Calabar and Other Stories. Copyright © Peter Macinnis, 2004
All rights reserved.

Slovak edition copyright © 2005 by Eastone, s.r.o.

Translation © 2005 by RNDr. Marta Pavelková

Z anglického originálu Peter Macinnis, The Killer Bean of Calabar and Other Stories, vydaného v roku 2004 vydavateľstvom Allen & Unwin preložila RNDr. Marta Pavelková. Vydalo vydavateľstvo Eastone Books, divízia spoločnosti Eastone, s.r.o., v roku 2006.

www.eastonebooks.sk

Jazyková úprava: Silvia Rybárová
Jazyková korektúra: Miriam Pokorná
Preklad básni: Jana Bálíková
Layout: Robert Zelník
Cover design: Zdenko Štefkovič

Vytlačili Tlačiarne BB, spol. s r.o.
Banská Bystrica

ISBN 80-89217-11-7

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť nijakým spôsobom reprodukováná alebo rozmnožovaná bez predchádzajúceho písomného súhlasu majiteľa autorských práv.

OBSAH

<i>Dramatis Personae</i>	iv
Slovník jedov	viii
Prológ	xiv
1 Deti jedu	1
2 Plejáda travičov	11
3 Jed a potraviny	33
4 Veda o jedoch	51
5 Jed v lekárničke	64
6 Jedy v kozmetike a domácnosti	81
7 Otrávené pracoviská	95
8 Jedovatá politika	119
9 Jed a vojna	128
10 Zuby a žihadlá plné jedu	144
11 Drobní traviči	157
Epilóg	175
Bibliografia	177
Poďakovanie	184
O autorovi	186

DRAMATIS PERSONAE

Banks, Joseph (Sir) – Botanik Jamesa Cooka na lodi Endeavour počas jeho plavby po Tichom oceáne a pozdĺž východného pobrežia Austrálie.

Bassawur, Singh – V polovici devätnásteho storočia uspával svoje obeť semenami durmana a potom ich okrádal, až kým sa sám nešťastnou náhodou neotrúvil a lúpeniu bol koniec.

Bocarmé, Comte de – Otrúvil svojho švagra nikotínom a v roku 1849 ho za to popravili. Jeho manželku súd oslobodil.

Bonaparte, Napoleon – Francúzsky vojak pôvodom z Korziky, generál, konzul, cisár a pravdepodobná obeť otravy, zodpovednej za jeho smrť v roku 1821.

Cadwalader, Thomas – V roku 1745 identifikoval ako príčinu žalúdočných kŕčov kontamináciu rumu olovom.

Claudius, Tiberius Claudius Nero – Rímsky cisár, ktorého v roku 54 n.l. otrúvila jeho manželka Agrippina. Jeho syna Britannica otrúvil Nero (adoptovaný syn) v roku 55 n.l.

Crippen, Dr. Hawley Harvey – Otrúvil svoju manželku hyoscínom a utiekol so svojou milenkou Ethel Le Neve; vďaka rádiotelegrafu bol však dolapený. Obesili ho v roku 1910.

Cromwell, Oliver – Vodca puritánov, ktorý odmietol brať chinín nie preto, že je jedovatý, ale preto, že ho do Európy priniesli jezuiti. Zomrel na následky malárie v roku 1658.

Crookes, William (Sir) – V roku 1861 objavil tálium a neskôr využíval rozmanité jedy v boji proti dobytčiemu moru v Británii.

de la Pommerais, Couty – Práškom zo sušených listov náprstníka otrúvil kvôli životnej poisťke svoju milenkú a v roku 1864 skončil pod gilotínou.

- Defoe, Daniel** – Autor románu Robinson Crusoe, opísal využitie rôznych jedov v medicíne.
- Dioscorides, Pedanius** – Botanik a erudovaný bylinkár, ktorý slúžil v Nerovej armáde. Zomrel v roku 90 n. l.
- Domicián, Titus Flavius Domicianus** – Rímsky cisár, ktorý v snahe vyvolať potrat ich dieťaťa otrávil svoju neter.
- Elizeus** – Prorok zo Starého zákona, ktorý čo-to vedel o ochrane pred jedmi. Prekvital okolo roku 850 p. n. l.
- Galba, Servius Sulpicius** – V roku 68 n. l. bol zvolený za rímskeho cisára a v roku 69 n. l. ho zavraždili. Dal popraviť Locustu a preslávil sa tým, že dával ukrižovať rímskych občanov, ktorí spáchali vraždu jedom.
- Gnaeus Domitius** – Pra-pra-pra-pradedo neskoršieho rímskeho cisára Nera. V roku 80 p. n. l. sa pokúsil spáchať samovraždu jedom, potom si to však rozmyslel.
- Goldberger, Joseph** – Dôsledným testovaním v roku 1914 zistil, že pelagra je choroba z podvýživy.
- Harley, John** – V roku 1867 sám na sebe skúšal boľehlav s cieľom zistiť príznaky otravy a neskôr ho odporučil na liečbu hyperaktívnych detí.
- Herodotus z Halikarnasu** – Prvý historik, ktorý mal sklon opakovať všetko, čo počul. Zomrel okolo roku 425 p. n. l.
- Hippokrates z Chiosu** – Takmer legendárna postava, tradične považovaná za zakladateľa lekárskej vedy. Zomrel okolo roku 377 p. n. l.
- Holmes, Oliver Wendell** – Americký autor diel z oblasti medicíny a lekár, zomrel v roku 1894.
- „Humbug Billy“** – William Hardaker, predavač cukroviniek z Bradfordu, ktorý predával sladkosti nedopatrením naplnené oxidom arzenitým, spôsobiac tak smrť 20 ľudí. Nebol ani len obvinený.
- Kleopatra** – Kráľovná Egypta, ktorá zomrela v roku 30 p. n. l., údajne na následky uštipnutia hadom, ktoré si sama spôsobila.
- Leichhardt, Ludwig** – Austrálsky prieskumník a odvážny degustátor, ktorý záhadne zmizol v 40. rokoch 19. storočia. Ochutnal azda niečo zlé, alebo ho vzala povodeň?
- Lister, Joseph** – Anglický chirurg, ktorý ako prvý okolo roku 1865 praktizoval antiseptickú medicínu s použitím jedov proti mikroorganizmom.
- Locusta** – Rodáčka z Gálie, ktorá v Ríme predávala jedy. Nakoniec ju cisár Galba dal popraviť.

- Ludovít XIV.** – Francúzsky kráľ, ktorého v mladosti takmer otrávil jeho doktor. Zomrel v roku 1715 vo veku 77 rokov; vládol dvoru, ktorý bol najviac zamorený jedmi v Európe.
- Luceová, Clare Boothe** – Manželka mediálneho magnáta Henryho Lucea, spisovateľka, veľvyslankyňa USA v Taliansku a náhodná obeť otravy, spôsobenej odlupujúcou sa arzénovou farbou.
- Marsh, James** – Rozhorčený, že vinníkov oslobodili, vyvinul dokonale citlivý Marshov test na zisťovanie arzénu v telách mŕtvych.
- Maybricková, Florence** – V roku 1889 usvedčená z otravy manžela Jamesa arzénom, v roku 1904 ju pustili na slobodu.
- Mitridates** – Pontský kráľ, ktorý podľa legendy užíval jedy v malých dávkach, aby proti nim získal odolnosť. Zomrel v roku 63 p. n. l.
- Moore, J(oseph) Earle** – Praktický lekár a autor prác o syfilise, zomrel v roku 1957.
- Muro y Fernandez-Cavada, Dr. Antonio** – Ukázal, že prípad jednej otravy v Španielsku, prisudzovaný kontaminovanému oleju, mohol mať aj inú príčinu.
- Naso, Publius Ovídius** – Rímsky básnik a tak trochu klebetník, ktorý bol v jednom období vykázaný do Pontia. Zomrel v roku 17 n. l.
- Palmer, William** – „Vrah z Rugely“, ktorý možno – ale možno aj nie – strychnínom zabil niekoľko ľudí. Obesili ho v roku 1854.
- Plínius (starší), Gaius Plinius Secundus** – Rímsky spisovateľ, učenec a veliteľ loďstva, ktorý sa v roku 79 n. l. zadusil jedovatými plynmi z Vezuvu.
- Portinari, Candido** – Brazílsky maliar. V roku 1962 zomrel na otravu svojimi pigmentmi, z ktorých väčšina obsahovala olovo alebo arzén.
- Pritchard, Edward** – Antimónom otrávil svoju manželku a pravdepodobne aj svokru. Obesili ho v roku 1865.
- Roose, Richard** – Ovsenou kašou s prídavkom arzénu sa pokúsil zabiť biskupa a v roku 1531 ho zaživa uvarili.
- Scheele, Carl** – Objavil kyselinu kyanovodíkovú a o štyri roky neskôr, v roku 1786, sa ňou otrávil.
- Seddon, Frederick** – Otrávil svoju podnájomníčku Elizu Barrowovú po tom, čo ňáho za malú ročnú rentu prepísala svoj majetok. Obesili ho v roku 1912.
- Shermanová, Mary** – V roku 1726 bola v Old Bailey zbavená obvinenia zo spáchania vraždy arzénom. Možno ju zachránilo to, že v tom čase boli dostupné iba primitívne testy.
- Shipman, Harold** – Lekár a travič, ktorý v roku 2004 spáchal samovraždu

a ktorý pravdepodobne zabil vyše 200 svojich starších pacientov smrťacimi dávkami morfia.

Smithová, Madeleine – Zbavená obvinenia z vraždy svojho milenca arzénom v roku 1857 s verdiktom „pre nedostatok dôkazov“.

Sokrates – Grécky filozof, odsúdený na smrť užitím bolehlavu v roku 399 p. n. l.

Tranquillus, Gaius Suetonius – Rímsky historik, ktorý veľa rozprával o tom, čo sa naozaj dialo na dvoroch rímskych cisárov. Zomrel v roku 160 n. l.

Tawell, John – Odsúdili ho za falšovanie a odtransportovali do Austrálie. Tawell sa však vrátil do Anglicka a neskôr otrávil svoju milenku kyanidom. V roku 1845 ho obesili.

Wainwright, Thomas – Falšovateľ, podozrivý z toho, že otrávil niekoľkých svojich príbuzných, ktorí zomreli v 20. rokoch devätnásteho storočia a ktorých smrť mu prišla vhod.

Xenofón – Grécky vojak, spisovateľ a historik, ktorý zomrel v roku 354 p. n. l.

SLOVNÍK JEDOV

Aconitum – O tento názov sa v starých latinských herbároch delia dve rastliny: jedna je z čalade astrovité, druhá patrí do čalade iskerníkovitých. Názov sa tiež používa na označenie alkaloidu získavaného z koreňa rastliny, patriacej k iskerníkovitým, ktorá sa nazýva prilbica modrá alebo vlčí mor.

Agaric – Pomerne neškodná stromová huba. V angličtine sa však takto (fly agaric) nazýva aj jedovatá huba muchotrávka červená.

Akonitín – Droga i jed, ktorý sa získava z prilbice.

Alkohol – Jed, dokonca i v malých dávkach, ale jeden z tých, od ktorého je našťastie väčšina z nás zle od žalúdka skôr, než uzijeme smrtiacu dávku. Ostrieľaní pijani však dokážu toto nutkanie potlačiť a následkom toho zomierajú.

Alkaloid – Zásaditá, dusík obsahujúca látka, produkovaná rastlinami. Väčšina alkaloidov je biologicky aktívna a mnohé z nich sú silné jedy – presne to, bez čoho sa bylinožravce zaobídu. Morfín, kodeín, nikotín, kokaín, hyoscyamín, efedrín, strychnín a atropín sú všetko alkaloidy.

Anilín – Inak známy ako aminobenzén, toxické priemyselné rozpúšťadlo, ktoré sa môže absorbovať cez pokožku, prostredníctvom potravy alebo inhaláciou.

Antikoagulanty – Nie sú skutočné jedy v striktnom ponímaní, ale zabíjajú tým, že zabraňujú zrážanlivosti krvi. Používajú ich producenti hydiny proti potkanom a myšiam, pretože na vtáky nemajú takmer žiadny účinok. Používajú sa tiež pri liečbe niektorých ochorení.

Antimón – Ťažký kov, ktorý je toxický samotný, ale i v zlúčeninách.

Arzén – Ťažký kov a jed, zvyčajne podávaný vo forme oxidu. Bol bežnou súčasťou kozmetických prípravkov a niektorí ľudia ho dokonca jedli, vraj „na zlepšenie

dýchania". V devätnástom storočí bolo jednoduché ho získať, ale vďaka Marshovmu testu aj odhaliť.

Atropín – pozri beladona

Beladona – Smrťaci ľuľkovec, beladona, produkuje atropín, inak známy ako daturin. Zvyšuje srdcovú frekvenciu, spôsobuje halucinácie a delírium.

Bolehlav – Petržlenu podobná rastlina, ktorá vyvoláva pozvoľnú smrť, celkom odlišnú od krutej smrti spôsobenej „vodným bolehlavom“, rozpučkom jedovatým, ktorý nie je príbuzný tejto rastline.

Botox – Toxín produkovaný anaeróbnou baktériou, *Clostridium botulinum*, používa sa tiež na lekárske a kozmetické účely.

Cycasy – Jednoduché rastliny podobné palme, so šiškami, ich semená sú jedovaté.

DDT – Insekticíd, ktorý tiež škodí divej zveri, zatiaľ však neboli zistené vážne nepriaznivé účinky na ľudí.

Dietylénglykol – Bežná súčasť nemrznúcich zmesí, kedysi považovaná za neškodnú látku, ale toto rozpúšťadlo sa alkoholdehydrogenázou rozkladá na jedovatú kyselinu šťaveľovú. Liečba pacienta sa uskutočňuje alkoholom!

Digitalis – Bežný náprstník červený produkuje množstvo toxínov s podobnými názvami: digitalín, digitaleín, digitonín a digitoxín. Všetky sú jedovaté, i keď niektoré našli využitie v medicíne.

Dioxíny – Skupina organických zlúčenín obsahujúca chlór. Zdá sa, že poškodzujú nejakým spôsobom DNA a určite postihujú potomstvo tých, ktorí boli vystavení ich účinkom. Dioxíny spôsobujú znečistenie ovzdušia, napríklad pri spaľovaní rašeliny.

Durman – Presnejšie *Datura stramonium*, tiež známa ako Anjelská trúba, táto rastlina produkuje atropín a skopolamín. Najvyššiu koncentráciu týchto alkaloidov majú semená, plody a listy.

Fluóracetát sodný – Známy tiež ako „1080“, tento jed sa používa v návnadách na hubenie králikov a líšok.

Fosgén – Zlúčenina chlóru a oxidu uhoľnatého, bol použitý ako jedovatý plyn v Prvej svetovej vojne. Spôsobil hromadenie tekutiny v pľúcach, v dôsledku čoho sa obeť utopili.

Fosfor – Biely fosfor je vysoko jedovatý a napáda mnoho telesných orgánov. Používal sa ako jed na potkany, ale pravdepodobne ho občas použili aj proti ľuďom.

Hríby – Mnohé druhy sú jedovaté, niektoré viac v prítomnosti alkoholu. Muchotrávka červená sa používa aj ako opojná látka, aj na zabíjanie múch.

- Horčičný plyn – yperit** – dichlórdietylsulfid bol použitý ako jedovatý plyn v prvej svetovej vojne. Usadzoval sa na rôznych látkach a pri kontakte spôsoboval otravu; predstavoval účinný spôsob ako „zamedziť prístup“ do určitých oblastí.
- Chinín** – Vo vysokých dávkach jed; v malých dávkach zabíja parazity malárie.
- Chlór** – Jedovatý plyn používaný v prvej svetovej vojne, bol žieravý a toxický a postihnuté obeť sa ním udusili.
- Chrómová žltá** – Inak známa ako chróman olovnatý, je toxická látka, hoci nie až natoľko v dávkach používaných na farbenie potravín.
- Kakodylykanid** – Dimetylarzénkyanid, ktorý keď je vystavený účinkom ovzdušia, vylučuje jedovaté pary. Robert Bunsen prišiel pri explózii tejto zlúčeniny o jedno oko. Navrhli ho použiť počas Krymskej vojny, návrh bol však zamietnutý ako príliš barbarský.
- Kalabarská fazuľa** – pozri ordálna fazuľa (ordálie – Boží súd, pozn. prekl.).
- Kantarida alebo španielska muška** – Jed známy tým, že vyvoláva nesmiernu sexuálnu žiadostivosť, ale ešte známejší ako nebezpečný toxín. Pripravuje sa lúhovaním vopred pomliaždených čerstvo macerovaných chrobákov v chloroforme. O čom len tí ľudia premýšľali?
- Kolokvinta alebo horké jablko** – Známa už v biblických dobách, používala sa ako pomerne drastický liek, ale vedela aj zabíjať.
- Kyanid** – Kyanodíoksid alebo pruská kyselina, je veľmi obľúbená medzi autormi detektívnych románov; smrtiaci jed, pretože zabraňuje kyslíku v krvi prejsť do buniek. Kyanid sodný a draselný sú tiež nebezpečné jedy.
- Laudanum** – Ópiová tinktúra populárna v devätnástom storočí ako liečivo a rekreačná droga; príležitostne sa používala ako jed.
- Levantský orech** – *Cocculus indicus* používali zloději a atentátnici na zneškodnenie svojich obetí. Tiež ho používali bezohľadní krčmári, aby pivo, ktoré riedili vodou, navrátili opojný účinok.
- Metylizokyanát** – Medziprodukt výroby insekticídov; v dôsledku nešťastia, ktoré spôsobil v Bhopale, bol zaradený medzi toxické a žieravé látky.
- Námel** – Hubové zamorenie niektorých tráv, ktoré dokáže produkovať viac ako 20 rôznych toxínov.
- Nervové jedy** – pozri organofosfáty.
- Nervové plyny** – Rozmanité jedy, ktoré pôsobia takým spôsobom, že zasahujú do prenosu nervových impulzov, a tým obeť paralyzujú.
- Nikotín** – Pomerne nebezpečný v cigaretovom dyme, tento alkaloid môže byť smrtiaci, ak sa prehltnie, alebo absorbuje cez pokožku.

- Olovo** – Toxický ťažký kov, podobne ako veľa jeho solí. Olovo naruša disulfidické mostíky v proteínoch, čím mení ich tvar a blokuje ich činnosť.
- Ordálna fazuľa** – Fazuľa *Physostigma venenosum* patrí do čeľade bôbovitých a obsahuje silný jed, fyzostigmín. Za smrtiacu dávku sa považuje pravdepodobne jedna štvrtina fazule, v západnej Afrike si však test pravdivosti vyžadoval skonzumovať polovicu fazule a zostať pritom nažive.
- Organofosfáty** – Skupina bežných insekticídov, ktoré pôsobia na prenosy nervových impulzov.
- Ortuť** – Ťažký kov, jed, s ktorým sa stretávame predovšetkým v priemyselnom prostredí. Môže sa tiež hromadiť v nebezpečnom množstve v rôznych rybách.
- Oxid uhličitéy** – Skôr dusivý plyn ako jed; tento plyn zabíja tak, že obetiam zabraňuje prijímať kyslík.
- Oxid uhoľnatý** – Plyn, produkt nedokonalého spaľovania palív založených na uhlíku, ktorý sa naviaže na hemoglobín v krvi, čím zabraňuje prenosu kyslíka alebo oxidu uhličitého.
- Palina** – Táto rastlina produkuje artemisinín, ktorý dáva absintu tie správne „grády“; používa sa tiež na odčervenie a možno i na zabíjanie parazitov malárie.
- PCBs** – Polychlorované bifenyly, pôvodne sa považovali za neškodné – v súčasnosti už nie. Hromadia sa v potravinovom reťazci a pravdepodobne sú fetotoxické.
- Penicilín** – Smrtiaci jed pre baktérie, menej pre nás.
- Pruská kyselina** – pozri Kyanid.
- Ricín** – Jed produkovaný rastlinou *Ricinus communis*. Jediná molekula postačuje na to, aby zneškodnila bunkové ribozómy a v okamihu zabila bunku. Smrtiacu dávku predstavujú tri semená rastliny.
- „Roger“** – Prezývka pre chlór, ktorú vymysleli anglickí robotníci pracujúci v chlór-alkalickom priemysle.
- Rotenon** – Záhradný pesticíd získaný z nadzemného koreňa svíba jamajského. Kedysi sa používal na omámenie rýb, aby sa dali ľahšie uloviť.
- Srdcové glykozidy** – Steroidné zlúčeniny, ktoré väčšinou spôsobujú poškodenie srdca a obličiek. Nachádzajú sa v mnohých rastlinách a pravdepodobne majú za úlohu odpudzovať byľinožravcov.
- Strychnín** – Alkaloid, ktorý sa získava zo sušených dozretých semien *Strychnos nux-vomica*. Bol to bežný jed na potkany a tiež tonikum! Môže sa v systéme hromadiť a údajne zabil Phar Lapa.
- Tetrodotoxín** – Známý tiež ako TTX, tento toxín sa bežne nachádza v mnohých

živých formách. Pravdepodobne je produktom doposiaľ neznámeho jednobunkového organizmu, možno baktérie, a putuje v potravinovom reťazci.

Tárium – Ďalší ťažký kov, nezvyčajným vedľajším účinkom ktorého je vypadávanie vlasov obeť, a preto sa príležitostne používa ako depilátor. Vďaka svojim toxickým vlastnostiam sa stal častým jedom na potkany. Pretože účinkuje pomaly, potkany nadobudnú pocit bezpečia a skonzumujú smrtiacu dávku.

Ťažký kov – Člen skupiny prvkov s podobnými chemickými vlastnosťami, napríklad olovo, arzén, antimón, ortuť a kadmium. Všetky sú toxické ako samotné kovy a ešte viac vo forme zlúčenín. Všetky majú tendenciu hromadiť sa v tkanivách, aj v potravinovom reťazci.

PROLÓG

Knihy majú často zvláštny pôvod. Túto som započal z rozmaru, po rozhovore s „excelentnou editorkou Emmou“ o pánovi Pughovi – postave z knihy Dylana Thomasa *Pod mliečnou horou*. Úbohý pán Pugh bol učiteľom a Thomas ho na počesť doktora Crippena prikráslil hustými fúzmi. Pugh, ktorého manželka držala pod papučou, sedel pri raňajkách za stolom, čítal si knihu *Životy slávnych travičov* a sníval o tom, ako by otrávil pani Pughovú.

Uprostred rozhovoru o niečom úplne inom som zrazu povedal, že istotne ešte nikto nikdy nenapísal knihu nazvanú *Životy slávnych travičov* a v priebehu pár minút som sa už zastrájal, že napíšem *Raňajkovú knihu pána Pughu*.

Neskôr som zistil, že väčšina Pughových slávnych travičov mizerne zlyhala, pretože ich odhalili. A ako poukázal Balzac, tí šikovnejší, ktorým to vyšlo, sa vyhli trestu, ale zároveň aj sláve.

Le secret des grandes fortunes sans cause apparente est un crime oublié, parce qu'il a été proprement fait. (Tajomstvom veľkého bohatstva bez zrejmej príčiny je zločin, ktorý nebol nikdy odhalený, pretože ho vykonali poriadne.)

Honoré de Balzac, *Otec Goriot*, 2. kapitola

Mne to však bolo jedno. V tom čase som sa už hlbšie zaoberal jedmi – v čom sa nachádzajú, prečo sú škodlivé a ako sa dajú využiť na dobrú vec. To ma priviedlo k vývoju jedov, k jedom v medicíne, k boju medzi toxickými baktériami a liekmi a k súboju, ktorý v 19. storočí prebiehal medzi travičmi a ľuďmi, ktorí sa ich snažili zastaviť – ak už len tým, že im dokážu, že v tele možno objaviť hocikaký jed, akokoľvek šikovne podaný, a vezmú im tak nádej, že sa vyhnú odhaleniu.

Môžete začať takmer v ktoromkoľvek bode a vždy nájdete stopu vedúcu k jedu. Dovoľte, aby som vám to dokázal. (So všetkými prípadmi zmienenými v texte sa v tomto príbehu stretneme neskôr). George Bernard Shaw bol oddaný socialista, ktorý sa stretával s ostatnými socialistickými spisovateľmi a mužmi pera, ako boli H. G. Wells, Clive Bell a Leonard Woolf. Povedzme, že si teda za centrálny bod zvolíme túto vybranú skupinku fabiánov a zistíme, ako sú všetci rôznym spôsobom spojení s jedmi.

Shaw stretol Madelaine Wardleovú, kedysi známu, presnejšie neslávne známu ako Madeleine Smithová, ktorá bola pre nedostatok dôkazov zbavená obvinenia z vraždy svojho milenca arzénom. Vzápätí sa vydala za maliara predrafaelitského obdobia, Georgea Wardla. Shaw sa neskôr vyjadril, že mu pripadala ako celkom príjemná osoba. Shawov priateľ Wells odhalil svetu hrôzy otravy olovom v anglických hrnčiarskych dielňach, v ktorých bol „plumbizmus“ hojne rozšírený, zatiaľ čo Leonard Woolf a Clive Bell sa oženili so Stephenovými dievčatami – Virginiou a Vanessou.

Virgina Woolfová a Vanessa Bellová mali strýka, ktorý bol sudcom v prípade Florence Maybrickovej, obvinenej z otravy svojho manžela. Niektorí ľudia tvrdia, že James Maybrick mohol byť Jackom Rozparovačom; ďalším nepravdepodobným podozrivým bol sudcov syn, bratranec Virginie a Vanessy, básnik J. K. Stephen. Ešte jedným kandidátom na Rozparovača bol lekár usvedčený z travičstva, Neill Cream. Cream študoval medicínu s Arthurom Conanom Doyleom, ktorý bol sám nedávno obvinený zo spáchania vraždy jedom, a to takmer storočie po smrti dotyčnej osoby.

Tak manžel Florence Maybrickovej, ako aj milenc Madeleine Smithovej boli údajne závislí od arzénu a ďalší predrafaelita – Dante Gabriel Rossetti – sa oženil so svojou modelkou Elizabeth Siddalovou, ktorá používala arzén na dosiahnutie bledšej pleti. Neskôr sa sama otráвила laudánom.

Navyše, George Wardle pracoval pre Williama Morrisa a spolu s ním. Morris zdedil bohatstvo pochádzajúce z ťažby arzénu; bohatstvo, ktoré ďalej zveľadil výrobou a predajom tapiet, v ktorých bola hlavným farbivom istá soľná zlúčenina arzénu.

V tomto „jedovatom“ reťazci by sme mohli pokračovať donekonečna – mohli by sme spomenúť ďalšieho údajného kandidáta na Jacka Rozparovača – Lewisa Carrolla, ktorý v knihe Alica v krajine zázrakov napísal (nesúhlasne) o deťoch pijúcich jedy: „...ak príliš často piješ z fľašky s názvom Jed, je takmer isté, že ti to skôr či neskôr uškodí.“

Ľudia sú fascinovaní konaním psychopatických vrahov a teroristov – pravda, ak ho môžu sledovať z bezpečnej vzdialenosti. Ale tými, kto s jedmi v našom okolí narába najefektívnejšie, sú baktérie a ľudia, ktorí s nimi dokážu manipulovať. Oni sú v skutočnosti tými najvýznamnejšími z významných travičov. Nemôžeme im však porozumieť, pokiaľ neporozumieme tradičnejším jedom.

A tak sa zrodila táto kniha. Už to nie je Raňajková kniha pána Puga – popis životov slávnych travičov. Je to zakrádanie sa po špičkách medzi jedovatými bylinami a myšliami, šanca vychutnať si v úplnom bezpečí niekoľkých zaujímavejších travičov a jedy, ktoré používali.

DETI JEDU

Traviči vykonávajú svoju smrtiacu činnosť potajomky. Dôkazy o prípadoch otravy sú takmer vždy nepriame. V tomto prípade je to jasnejšie ako zvyčajne. Musíte pamätať, že travičstvo je vždy utajené a premyslené. Nie je to zločin vykonaný z vášne alebo v afekte. Je to zločin, ktorý sa musí napláňovať.

Sudca William Windeyer, Centrálny trestný súd, Sydney,
záverečná reč v prípade Dean, 6. apríl 1895

Na jednej strane traviči berú život; na strane druhej, dômyselne aplikované jedy by sa mohli stať kľúčom k prelomovým objavom medicíny 21. storočia, podobne ako to bolo v 20. storočí. Súčasní traviči vo všeobecnosti konajú v záujme ľudstva, ibaže ich zvykneme ignorovať, pretože sa sústreďujeme na nepočetnú menšinu – tých, ktorí za pomoci jedu vraždia.

Premyslená otrava inej ľudskej bytosti je plánovaná, utajovaná a dramatická, a tým sa stáva pozoruhodnou. Pripomíname si legendárnu Kleopatru, ktorá zomrela pritískajúc si k prsiam kobru; zabúdame však na tisíce ďalších, ktorí museli zomrieť v boji, aby jej ukázali, že nadišiel čas priniest hada. Pripomíname si Borgiovcov, ktorí otrávil niekoľkých nepriateľov a zabúdame na mnohých ďalších z tohto obdobia, ktorí sa spoliehali na dýkami, kordami či kyjakmi vyzbrojených banditov, aby zabili rovnako veľký počet ľudí, ak nie viac.

Spomíname a oslavujeme Mitridata, ktorý užívaním zvyšujúcich sa dávok jedov získal proti nim odolnosť; čo však vieme o tých, ktorí sa snažili ochrániť nosením brnenia? Spomíname Sokrata, ktorého usmrtili tým, že ho prinútili vypiť boľhlav, pričom zabúdame na mnohých iných, na ktorých čakal kat, gilotína, garota, popravná čata či šibenica.

Nezabúdajme, že vo svete, kde sú muži vo všeobecnosti mocnejší a agresívnejší než ženy, a teda lepšie usposobení na narábanie so zbraňami, bol jed zbraňou, ktorú mohli použiť aj ženy a tiež ju mohli použiť slabší proti silnejším. A najlepšie na tom bolo, že ak sa ich dávka zvolila starostlivo, jedy nezanechávali krvavé otvorené rany. Postavy Shakespearových hier boli otrávené jedom nakvapkaným do uší, podaným v jedle, v kalichoch, odvaroch či na čepeliach nožov. Nech už išlo o akúkoľvek metódu, veľkou prednosťou bolo a je to, že jedy poskytujú všetkým rovnakú príležitosť a pri opatrnom používaní dávajú travičom veľkú šancu vyhnúť sa zaslúženému trestu. Toto robí z jedov niečo, čoho sa ľudia obávajú a psychológovia hovoria, že veci, ktorých sa obávame, sa často vyskytujú v najobľúbenejších detských rozprávkach – napríklad otrávené jablko v Snehovej kráľovnej alebo krutý kapitán Hook, ktorý sa v rozprávke Jamesa Barrieho pokúsil otráviť Petra Pana:

Zo strachu, aby ho nechytli živého, mal Hook vždy pri sebe nejakú strašlivú drogu, ktorú si sám vlastnoručne namiešal zo všetkých tých smrteľných jedov, ukrytých v prsteňoch, ktoré sa mu kedy dostali do rúk. Tieto nechal variť, až kým nevznikla žltá, vedou doposiaľ nepoznaná tekutina, ktorá bola pravdepodobne najprudším jedom, aký kedy existoval.

Päť kvapiek tohto jedu teraz pridal do Petrovho pohára.

James Barrie, *Peter Pan*, 1911

Alice rozmýšľa nad fľaškou označenou Vypi ma.

Už veľa rokov sa stretávame s historkami kolujúcimi medzi ľuďmi, teraz i na internete, o otrávených prsteňoch, ktoré používali bieli otrokári na omámenie mladých dievčat, o otrávených ihlách obsahujúcich HIV, o obálkach a známkach napustených smrteľnými jedmi a o otrávených sladkostiach, ktoré v období prvej svetovej vojny rozhadzovali nemecké vzducholode Zeppelin po celej Británii a Francúzsku. Naša fantázia je plná jedov a reálny svet tiež. Vo všeobecnosti si nevedomujeme množstvo skutočných jedov, ktoré nás obklopujú, a vzhľadom na naše reakcie na fiktívne jedy je to asi aj dobre.

Ak sa však pozorne rozhlíadneme okolo seba, jedy sú všade a dnes už vieme, že za to môže evolúcia.

Ak ste zviera a približuje sa k vám akýsi mľaskajúci a slintajúci tvor so špicatými zubami a zápachajúcim dychom, dáte sa na útek. Ak ste však rastlina a začne vás obhrýzať nejaká ťarbavá obluda, vašou najlepšou obranou je zaútočiť na ňu jedom.

Jedy sa počas vývoja formovali kurióznymi spôsobmi. Vezmime si napríklad problém, ako roztrúsiť semená v prípade, keď na to rastliny potrebujú zvieratá, ktoré zjedia ich plody, tie potom prejdú ich trávením a následne ich vypustia na nejakom inom mieste v podobe malých vlhkých kôpok výkalov, ktoré sú pre pučiace semená okamžitým zdrojom hnojiva, vlhkosti a výživy. Zvieratá s ostrými zubami by mohli semená rozpučiť, takže musí existovať jemná rovnováha medzi povzbudením zvierat, aby sa pustili do jedla, a prinútením ich, aby sa pobrali ďalej, ako to môžeme vidieť u rastlín z rodu *Capsicum*.

Kapsaicín je nepríjemná vecička: polícia ho vo forme „koreninového spreja“ používa na skrotenie nespratníkov. Ukazuje sa však, že kapsaicín odoženie alebo otrávi cicavce, ale nie vtáky. V štúdií z roku 2001 výskumníci objavili, že papriky rastúce na poli myšiam a krysám nechutia, ale vták druhu *Toxostoma curvirostre* ich bez problémov požíera. A ako sa zistilo, tento vták aj najúčinnejšie roznáša semená bez toho, aby ich poškodil.

Marihuana, *Cannabis indica*, produkuje aktívnu zložku, tetrahydrokanabinol (THC), ktorá od jej požívania odrádza dobytok, pretože ten na rozdiel od ľudí netuží byť nadrogovaný, hoci Skýti áno – aspoň podľa Herodota:

Na nosnú konštrukciu z troch palíc, prekrížených na vrchole, natiahnu kusy vlnenej látky, dbajúc pritom, aby ich spojenie bolo čo možno najdokonalejšie a dovnútra tohto malého stanu položia misu s dočervena rozžeraveným kameňom. Potom si vezmú konopné semeno, vlezú do stanu a hodia semeno na horúci kameň. To začne ihneď dymiť a vypúšťať paru, ktorej sa nevyrovná žiaden iný parný kúpeľ v celom Grécku. Skýtom sa to tak veľmi páči, až od radosti ujúkajú. Toto je ich náhrada za normálny kúpeľ vo vode, ktorý si nikdy nedávajú.

Herodotos, *Dejiny*, okolo 430 p. n. l

Zatiaľ čo dobytok sa intoxikácie obáva, niektoré zvieratá sú na nadrogovaný stav dokonca odkázané. Austrálske koaly potrebujú veľmi málo vody, pretože veľké množstvo tekutiny získavajú z potravy. Sedia si v korunách austrálskych

blahovičníkov a vyzerajú milučko, ale v skutočnosti sú zdrogované z eukalyptového oleja, až po vrch svojich maličkých mozočkov plné toxínov ukrytých v listoch blahovičníka. A ich mozočky musia byť maličké. Mozog je najväčším využívatelom energie a koaly si jednoducho nemôžu dovoliť využívať veľa energie, pretože by to znamenalo jesť ešte väčšie množstvo listov, ktoré by ich mohli ešte viac otráviť.

Presťahujte sa na iné miesto a k dispozícii budete mať úplne novú škálu jedov. Vaša bezpečnosť bude potom závisieť od vašich znalostí miestnych pomerov. Toto bolo známe už v biblických časoch, keď Elizeus navštívil Gilgálu:

... a v krajine vládla núdza. Keď pred ním sedeli synovia prorokov, rozkázal svojmu sluhovi: Postav na oheň veľký hrniec a navar synom prorokov jedlo.

Ten vyšiel na pole nazbierať zeliny a našiel popínavú rastlinu, z ktorej pozberal za náruč divých tekvic a keď sa vrátil, pokrájal ich do hrnca plného šošovice, lebo ich nepoznal.

A nabrali mužom, aby jedli. Len čo však začali jesť, vykriekli: Ó, Boží muž, v hrnci je smrť! A viac nechceli jesť.

A on vtedy rozkázal: Doneste múky! Vsypan ju do hrnca a povedal: Naberte ľuďom, nech jedia! A v hrnci už nebolo nič škodlivého.

Je všeobecne známe, že v tomto prípade išlo o jed z plodov miestnej popínavej rastliny, pri užití malých dávok vysoko cenenej pre svoje liečivé vlastnosti, ktorá sa nazýva kolokvinta, horké jablko, alebo *Citrullus colocynthis* (L.) Schrad., ak ste náhodou botanik. Ak však viete, ako s ňou zaobchádzať, nezáleží na tom, ako ju nazvete.

Ludská povaha je už raz taká, že len čo zistí škodlivé vlastnosti niečoho, či už je to zviera, rastlina alebo minerál, vždy si nájde spôsob, ako ich využiť na nekalé účely. Xenofón, napríklad, popisuje Perziu takto:

Deti sa v dávnych časoch učili vlastnosti rastlín, aby vedeli používať tie, ktoré sú zdraviu osožné, a vyhli sa škodlivým. Dnes sa to však, zdá sa, učia iba preto, aby mohli škodiť: určite neexistuje žiadna iná krajina, v ktorej by smrť otrávením bola taká bežná.

Xenofón, *Cyropedia*, 3360 rokov p. n. l.

Citrullus colocyntis

Jedným z jedov, ktorý sa dlhé roky teší veľkej pozornosti, je arzén. Pochádza z gréckeho slova „arsenikon“, čo je názov, ktorým Gréci pomenovali orpiment, žlté farbivo sulfidu arzenitého, ale pôvod slova siaha až do Sýrie, strednej Perzie a Starého Iránu. Zdá sa, že všetkým sa orpiment páčil, čiastočne preto, lebo jeho zlatisté zafarbenie pripomínalo nádejajúcim sa alchymistom a iným ľuďom zlato. Skutočne, slovo „orpiment“ je skomoleninou latinského slova *auripigmentum*, čiže zlaté farbivo, odrážajúc tak jeho hlavné nelekárske využitie pri výzdobe obydlí a v umení.

Lívius zaznamenáva prvý rímsky súdny proces týkajúci sa travičstva už v roku 329 p. n. l. Suetonius, rímsky historik, ktorý hovoril veci z mosta do prosta v roku 80 p. n. l. tvrdí, že sa v tom istom roku istý Gnaeus Domitius, Nerov pra-pra-pra-praotec, pokúsil spáchať samovraždu jedom. V zápätí si to však rozmyslel a dožadoval sa dávidla, po ktorom jed vyvrátil. Lekár, ktorý jed zadovážil, bol jeho otrok a poznal svojho pána dosť dobre na to, aby dal mu iba strednú dávku. Gnaeus Domitius mu za odmenu daroval slobodu.

V tom období Rimania s travičstvom ešte takmer nezačali. Do doby Ovídia (zomrel v roku 17 n. l.), sa však už do toho s vervou pustili a básnik píše o tom, ako ľudia žili z koristi, veľká časť ktorej pochádzala z travičstva. Host' nebol bezpečný pred hositeľom, svokor pred zaťom, dokonca i medzi bratmi sa náklonnosť objavovala len zriedka. Manželia túžili po smrti svojich manželiek a tie im to opätovali, vraždyschopné macochy pripravovali smrtiace odvary a „...synovia sa príliš skoro začali zaoberať vekom svojich otcov“.

Locusta bola dáma z Gálie, ktorú to ťahalo do Ríma. Tam sa začala venovať remeslu zaobstarávania kvalitných jedov pre vybraných členov vyšších vrstiev. Príležitostne svoj obchod rozšírila o konzultácie a v prípade precitlivených či neskúsených Locusta dokonca podávala svoje jedy cieľovým osobám, vrátane niektorých členov cisárskej rodiny.

Suetonius ju menuje ako zdroj arzénu, ktorým Nero otrávil Britannica, Claudiovho syna. Locusta dodala príliš slabú dávku a Nero ju za to dal zbičovať. Locusta protestovala, že slabá dávka bola podaná preto, aby smrť nebola taká nápadná. Nero jej však odvetil, že on sa neobáva Juliánskeho zákona o travičstve a požadoval silnejšiu dávku, ktorú najprv vyskúšal na kozľati. Dávka však stále účinkovala príliš pomaly.

Po ďalšom zosilnení vyskúšal jed na prasati. Keď prasa namieste skonalo, podal ešte v tú noc zvyšok Britannicovi a Locuste daroval slobodu, i keď už bola pre travičstvo odsúdená na smrť. Neskôr k nej poslal študentov. Nakoniec dal Locustu zabiť Galba, keď sa stal cisárom.

Odhliadnuc od úmyselných travičov, to množstvo olova, ktoré Rimania každodenne prijímali, muselo spôsobiť, že boli otrávení a jedovatí zároveň. Olovo bolo vo vode aj vo víne, spolu s mnohými ďalšími prírodnými jedmi. Len málo z týchto prírodných jedov však chutilo tak sladko, ako octan olovnatý, často nazývaný „olovený cukor“, alebo Rimanmi *sapa*. Pridávali ho do vína na vylepšenie jeho chuti – isté však je, že to neprinieslo zlepšenie ani im, ani ich povahe.

So svojou sladkou chuťou je octan olovnatý skôr výnimkou, a jedna z najzrejmých otázok znie, prečo má väčšina jedov horkú chuť. Odpoveď je pravdepodobne rovnaká ako odpoveď na otázku, prečo je tak veľa jedovatých zvierat pestro zafarbených – aby odohnali svojich nepriateľov. Ako keby tým hovorili: „Nezačínaj si so mnou, nezašliapni ma,“ a vo väčšine prípadov ich to ochráni pred útokom. Rastliny si však môžu dovoliť stratiť niečo zo svojej masy

a chuť s tou istou správou, „Nezačínaj si so mnou“, je práve taká dobrá ako varovné zafarbenie. Neprijemne chutnajúci jed však vysielala oveľa zreteľnejšie signály. Zlá chuť odpudzuje bylinožravcov všetkých veľkostí a zrakových schopností a pôsobí rýchlejšie než akýkoľvek jed. Na druhej strane však jed dáva možnosť navždy sa zbaviť tých, ktorí si nedajú poradiť.

Takéto spojenie jedu s horkou chuťou je pravdepodobne šťastím pre tých z nás, ktorí by sme inak mohli padnúť za obeť nástrahám travičov. Tí sa potom musia spoliehať na malé množstvo jedov, často minerálneho pôvodu, ktoré sú takmer bez chuti. A dokonca aj tu existuje istý druh vývojového procesu – s travičmi ako dr. Lamson (s ktorým sa ešte stretneme neskôr), vyhľadávajúci nezistiteľné jedy, a mužmi na strane zákona, pracujúcimi s plným nasadením na tom, aby vyplnili biele miesta a našli spôsob, ako vypátrať nové, nenápadne pôsobiace jedy.

Všetci sme sa vyvíjali v jedovatých podmienkach – my ľudia, zvieratá, vtáky, ryby, dokonca i rastliny. Život sa pravdepodobne najskôr vyvinul hlboko v oceáne v čomsi takom, ako hydrotermálny rezervoár. Vedci vedia o 3,2 miliardy rokov starých skamenelinách, nachádzajúcich sa na miestach niekdajších rezervoárov a hoci to pôsobí nevlúdne, tmavé miesto s horúcou vodou, toxickými kovmi a jedovatými plynmi bolo pravdepodobne kolískou života, ako ho poznáme dnes. To z nás vskutku robí deti jedov.

Sme tiež potomkami neskoršieho gangu účinných travičov, ktorých jedy takmer úplne zbavili planétu pôvodných foriem života. Týmito masovými vrahmi boli vyvíjajúce sa aeróbne organizmy, ktoré začali do zemskej atmosféry vylučovať jed. Bol to kyslík, plyn, uvoľňujúci sa pri rozklade vody počas fotosyntézy, pri ktorej sa slnečné žiarenie využíva ako zdroj energie a výživy.

Prudko jedovatý kyslík najskôr do seba nasávali iné prvky na povrchu planéty, čím sa vyprodukovali obrovské zásoby oxidu železitého. Nakoniec sa všetky tieto odvádzace kyselky minuli, ale kyslík sa vytváral aj naďalej a otrávil väčšinu anaeróbných foriem života. Zopár z nich to však prežilo a sú tu stále. Číhajú na rôznych podivných miestach, a keď sa im naskytnú priaznivé podmienky, spôsobujú gangrénu a tetanus, aby tak dosiahli aspoň aké-také zadostučinenie. Ďalšie, ako *Bacteroides gingivalis*, žijú na nenápadných miestach, napríklad v malinkých, na kyslík chudobných medzerách medzi zubami, až kým nie sú zo svojho neistého úkrytu násilne vypudené do jedovatej kyslíkovej atmosféry bezohľadným špáradlom či dentálnou niťou.

Existujú aj iné anaeróbne baktérie, ako *Clostridium perfringens*, spôsobujúca plynovú gangrénu, ktorá produkuje toxíny zabíjajúce živé mäso, aby si vytvorila väčší životný priestor. Jej príbuzná, *Clostridium botulinum*, je hlavnou príčinou smrteľnej otravy potravinami a nachádza sa v konzervovanom mäse a klobásach (*botulus* znamená v latinčine „malá klobása“). Botulotoxín, alebo botox pre tých, ktorí sa vyznajú v móde, sa vo všeobecnosti považuje za najsilnejší jed, aký existuje a my sa s ním ešte stretneme neskôr. Nech už sa na to pozeráme akokoľvek, k anaeróbobom nemusíme cítiť príliš mnoho sympatií, pretože sú našimi nepriateľmi – práve tak, ako my ich.

Biológovia ešte stále diskutujú o niektorých účinkoch prvotnej tvorby kyslíka. V súčasnosti sa domnievame, že kyslík bol akousi dvojsečnou zbraňou – pripravil cestu pre náš druh aeróbného života, zároveň však novým formám života spôsobil vážne problémy. Samozrejme, to všetko sa udialo tak dávno, že sme pri hľadaní stôp podporujúcich naše domnienky, ktoré sú zdrojom našich hypotéz, odkázaní iba na rôzne náznaky. Všetko je to tak trochu zahmlené.

Na druhej strane možno interakcia s jedmi priamo formovala nás, „moderných ľudí“. Približne pred 1,8 miliónmi rokov, plus-mínus, totiž pôsobilo niečo, čo zmenilo vývoj zvláštnych dvojnohých opíc, z ktorých sme sa vyvinuli – a to niečo mohol byť jed.

V dobe lovcov-zberačov bolo mäso vecou náhody, ktorá, ak mali muži-lovci šťastie, zabezpečila hodovanie, zatiaľ čo každodenné zbieranie potravy ženami zabezpečovalo prežitie.

Bez toho, aby sa príliš vzdialili, mohli naši predkovia ženského rodu a ich deti zabezpečiť prísun základnej potravy, ako boli hľuzy a drobné živočích. Mnohé hľuzy sú však jedovaté. Ak boli predchodcovia *Homo* schopní používať oheň, tajomstvo ich prežitia mohlo spočívať v hľuzách, v ktorých sa prípadné jedy zničili varením. To by poskytlo lepšiu každodennú výživu pre vyvíjajúce sa opičatá, meniace sa na človečatá, ktoré mohli ochraňovať obaja rodičia fungujúci ako partneri.

Či už sme boli stvorení, vytvarovaní a sformovaní jedmi, alebo neboli, jedy majú v sebe čaro, ktoré k nim priťahuje vedcov a lekárov, aby ich študovali a používali, pretože sa v nich skrýva utajená sila. Z traviča možno ide strach a hrôza, je však osobou, ktorá vládne nad životom a smrťou – a s takou silou sa neradno prieť.

Ako môžeme my, obyčajní ľudia, čo i len dúfať, že proti travičom obstojíme, ako dokázali obstáť naši pradávni predkovia? Možno by sme v to dúfať nemali, ale v minulosti sme si počínali celkom dobre, ako takmer pred dvoma tisícročiami poznamenal Plínius:

...nestačia nám prírodné jedy, ale púšťame sa do zmesí a zlúčenín umelých, dokonca vlastnoručne vyrobených. Čože na to povieš? Vari ľudia samotní nie sú od prírody jedovatí? Pretože, čo iné na svete robia všetci tí ohovárači a nactiutŕhači, než to, že ako ohyzdní hadi vypúšťajú jed zo svojich čiernych jazykov?

Plínius, *Naturalis Historiae*, okolo roku 70 n. l.

Plínia v roku 79 n. l. udusili vulkanické plyny Vezuvu, a to mal asi šťastie, že sa dožil takého veku, a že ho neotrávil nejaký jeho súper, vládca či príbuzný. Ak sa pozriete na niekoľko posledných storočí, veľa sa toho nezmenilo. Prekvapujúce nie je množstvo jedov okolo nás, ale to, že sa nám darí vyhnúť sa väčšine z nich. Našli sme spôsob, ako zaobchádzať s plodmi manioku a ságovníka, ako sa vyhnúť rybe, ktorá nám môže ublížiť, a zároveň sme identifikovali také jedy, ktoré nám v malých dávkach môžu pomáhať, nie škodiť.

Keď potkany narazia na neznámu potravu, odhryznú z nej malý kúsok, a ak sa po ňom cítia zle, druhýkrát túto potravu neskúsia. Takéto správanie sa dá jednoducho vysvetliť ako reakcia na podnet; ako sa však dá vysvetliť, že sa ľudia naučili spracovať jedovatú potravu tak, že ju nejaký čas nechajú namočenú, potom ju vysušia a opäť namočia. Ľudské bytosti sú schopné odovzdať ďalej to, čo sa naučia, a to je veľmi dôležité, ale človeku nedá, aby sa nezamyslel nad tým, koľkí museli zomrieť, kým sme prišli na to, ako zvíťaziť nad jedmi, ktoré sa vyvinuli tak, aby nám znemožnili konzumáciu veľkého množstva potenciálnej potravy.

My, ľudia, sme šťastní, že sa zopár zvedavých nátur pustí do robenia pokusov a o svoje poznatky sa podelia s mnohými ďalšími. Takéto riziko, poháňané však skôr zvedavosťou ako láskou k ľudstvu, vzal na seba aj William Buckland, geológ a duchovný žijúci v devätnástom storočí, ktorý patril medzi skutočných excentrikov vedy. Buckland sa zaoberal exotickou potravou do takej miery, že sa vystatoval ochutnaním takmer všetkého zo živočíšnej ríše. Podľa anglického spisovateľa Augusta Harea sa uňho dokonca vyskytol prípad ľudojedstva, či skôr „kráľojedstva“:

Rozprávanie o zvláštnych relikviách viedlo k zmienke o srdci francúzskeho kráľa, uchovávanom v striebornej kazete v Nunehame. Keď ho doktor Buckland uvidel, vykrikol: „Jedol som už všelijaké neobvyklé veci, ale srdce kráľa som doposiaľ nejedol“ a skôr, než ho mohol niekto zastaviť, ho zhltol. Vzácná relikvia tak bola naveky stratená.

Buckland, podobne ako niektorí ďalší medicínski bádatelia, o ktorých bude reč neskôr, bol pripravený riskovať, že sa otrávi. Boli však aj mnohí ďalší – a s niektorými z nich sa zoznámime o chvíľu – ktorí skôr dávali prednosť tráveniu iných.

